

2-Н BYZANTINH АΥΤΟΚΡΑΤΟΠΙΑ-А

Βυζαντινή Αυτοκρατορία

(=Αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης)

→ 330 – 1453

- Ήταν κληρονόμος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας
- Έζησε **1.123** έτη (*περισσότερο από κάθε άλλη στον κόσμο!*)

- ▶ Στην ακμή της (Ιουστινιανός):
είχε έκταση
πάνω από **3.000.000** τ. χμ.,
- ▶ Σε αυτήν κατοικούσε
το **1/6** του γήινου πληθυσμού,
- ▶ Περιλάμβανε **1000** πόλεις,

* Χάρτης με τα σύνορα της βυζαντινής αυτοκρατορίας στο τέλος της βασιλείας του Ιουστινιανού.
© ΙΜΕ

▶ Αντιμετώπισε αλλά και εκπολίτισε πλήθος
βαρβάρων λαών,

▶ Διαφύλαξε την αρχαιοελληνική κληρονομιά
(διδάσκοντας και αντιγράφοντας τα χειρόγραφα),

▶ Περιέσωσε, καλλιέργησε και ανέδειξε
την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση,

▶ Προφύλαξε την Δυτική Ευρώπη
από τους
βαρβάρους της Ανατολής,

▶ Επέδειξε μια εκτεταμένη «**κοινωνική πρόνοια**»

(νοσοκομεία, ξενώνες, πτωχοκομεία, γηροκομεία, ορφανοτροφεία, λεπροκομεία...),

▶ Οργάνωσε σύστημα **κοσμικής παιδείας**,

παράλληλο με τη θρησκευτική

(*Πανεπιστήμιο Μαγναύρας*– 5ος αιώνας).....

▶ Υπέστη **2 αλώσεις**

(από συμμάχους κι από εχθρούς),

● **ΒΥΖΑΝΤΙΟ**: μια **κληρονομιά** που **άλλοτε διεκδικούν και άλλοτε αποστρέφονται...**

**Έλληνες, Τούρκοι, Σέρβιοι, Βούλγαροι,
Άραβες,
Ρουμάνοι, Αλβανοί, Ρώσοι, Δυτικοευρωπαίοι...**

Το Βυζάντιο ήταν και είναι ένα «σκάνδαλο»,
ένα αίνιγμα, ένα μυστήριο...

→ είναι πολυεπίπεδο,
έχει όψεις αντιφατικές,

συνδυάζει τον **πολιτισμό** με τη **βαρβαρότητα**
τη **λογική** και το **παράλογο**,
την **αγιότητα** με το **έγκλημα**,
ελκύει το **θάμβος** και την **αποστροφή**...

Χρειάζεται μια ανοιχτή και πολυσυλλεκτική
προσέγγιση,
χωρίς αναχρονισμούς,
χωρίς παγιωμένες ιδεολογίες,
απαιτείται να κατανοηθεί
με **δέος** και **σεβασμό**...

→ Χρειάζεται δηλαδή να κατανοηθεί
όπως ακριβώς οι άνθρωποι
(= «**όντα της περισσειας**» – Ζ. Μπατάιγ)...

- «**Το Βυζάντιο προσέφερε μια μεγάλη και ιστορική υπηρεσία με το να διατηρήσει με αγάπη τα αρχαία πολιτιστικά αγαθά, να καλλιεργήσει το ρωμαϊκό δίκαιο και την ελληνική παιδεία...**

- **Ο ελληνικός πολιτισμός παρέμεινε πάντοτε το θεμέλιο της πνευματικής του ζωής. Η ελληνική επιστήμη και φιλοσοφία, η ελληνική ιστοριογραφία και ποίηση αποτελούσαν το μορφωτικό αγαθό και των πιο ευσεβών Βυζαντινών»**

- Κατ' αρχήν, το Βυζάντιο διαδέχθηκε τον **ελληνο-ρωμαϊκό πολιτισμό**, ο οποίος τότε βρισκόταν στην **παρακμή** του...

«Ο παλαιός ειδωλολατρικός κόσμος δεν ικανοποιούσε πια τις προσδοκίες των ανθρώπων.

Νέες απαιτήσεις και νέες επιθυμίες παρουσιάσθηκαν, τις οποίες μόνον ο Χριστιανισμός μπορούσε να ικανοποιήσει»

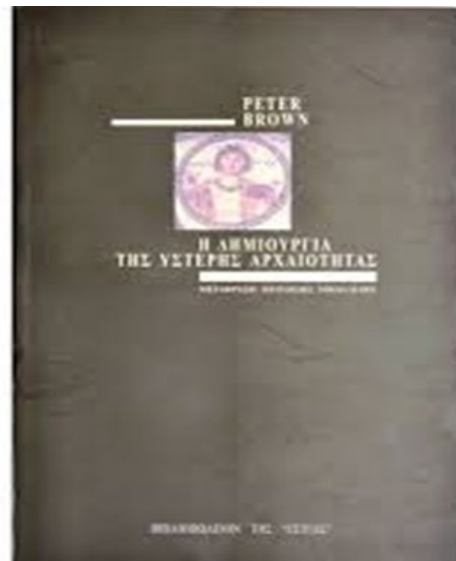
A.A. Vasiliev

«Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας»

- «Τον τέταρτο αιώνα ο **παγανισμός** μοιάζει με ζωντανό πτώμα που αρχίζει να διαλύεται μόλις το κράτος παύει να τον υποστηρίζει...

Ένας λόγος για την επιτυχία του χριστιανισμού ήταν απλώς η αδυναμία και η κόπωση του αντιπάλου.

Ο παγανισμός είχε χάσει την πίστη του τόσο στην επιστήμη όσο και στον εαυτό του.

- Ο χριστιανισμός, από την άλλη, κρίθηκε άξιος να ζήσει επειδή θεωρήθηκε άξιος να πεθάνει κανείς γι' αυτόν.

Είναι προφανές ότι ο Λουκιανός, ο Μάρκος Αυρήλιος, ο Γαληνός και ο Κέλσος ήταν εντυπωσιασμένοι από το θάρρος των χριστιανών απέναντι στο θάνατο και στο μαρτύριο.

Κι αυτό το θάρρος πρέπει να αποτέλεσε το κίνητρο πολλών προσηλυτισμών...»

R. E. Dodds «Εθνικοί και Χριστιανοί σε μια Εποχή Αγωνίας»

- «Οι παγανιστικές λατρείες, τόσο στην Αθήνα όσο και σε άλλες πόλεις, είχαν μικρή λαϊκή υποστήριξη»

Peter Brown «Η Δημιουργία της Ύστερης Αρχαιότητας»

Παρόλα αυτά
υπάρχει μια μακροχρόνια απαξίωση
του Βυζαντίου
από τους Δυτικοευρωπαίους,

η οποία έχει, κάποιες φορές, μεταφυτευθεί
και στους Έλληνες...

«Οι ρίζες της αρνητικής τοποθέτησης των Δυτικών,
για τη βυζαντινή περίοδο,
βρίσκονται στους χρονογράφους του Μεσαίωνα,

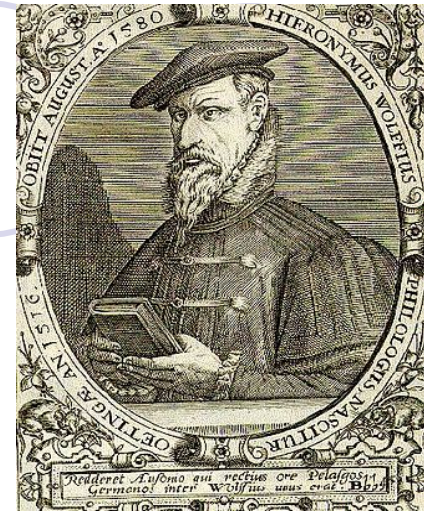
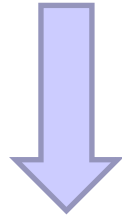
για τους οποίους μόνο οι δυτικοί αυτοκράτορες ήταν οι
νόμιμοι συνεχιστές του Imperium Romanum,

ενώ το, κατά την αντίληψη της Δύσης, **αιρετικό**
ανατολικό κράτος, είχε χάσει, ως «**βασίλειο των**
Γραικών» (*Regnum Graecorum*), την οικουμενικότητά
του και είχε αποκλεισθεί από τη σκηνή της ιστορίας.

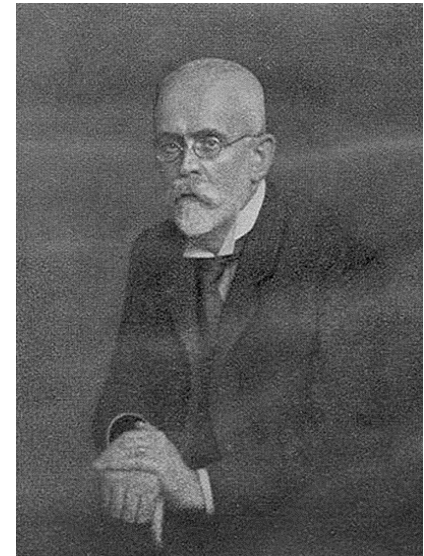
Για πρώτη φορά η Βυζαντινολογία του παρόντος
δείχνει και πάλι με σαφήνεια την μεγάλη
κοσμοϊστορική σημασία του Βυζαντίου
και δίνει ώθηση
για μια αναθεώρηση».

Otto Mazal (1981)

- Ο θεμελιωτής της Βυζαντινολογίας:
Hieronymus Wolf (1516 - 1580)

- Ένας από τους πρωτεργάτες της σύγχρονης Βυζαντινολογίας:
Karl Krumbacher (1856 –1909)

Βυζάντιο και Δύση: μια σχέση αντιπαλότητας...

ΣΤΑΘΜΟΙ

1) **495** : κατάλυση του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους

Η Ρωμαϊκή (Παπική) Εκκλησία,

γίνεται θεματοφύλακας των *ρωμαϊκών παραδόσεων*,

του *δικαίου*, του *χριστιανισμού*
και της *παιδείας*

ανάμεσα στους βαρβάρους...

▼

**αυτονόμηση του Δυτικού Ρωμαϊκού
Κράτους
από την Κων/πολη,**

**«τροποποίηση των χριστιανικών παραδόσεων»
στο Δυτικό Ρωμαϊκό Κράτος
(για να προσαρμοστούν
στις βαρβαρικές συνήθειες και επιδιώξεις),**

ανάληψη κοσμικής εξουσίας από τους Πάπες,

**(ΠΑΠΑΣ: στοιχείο ενότητας
σε έναν κόσμο υπό συντριβή...)**

▼
συνεχείς όμως προσπάθειες
για την **αμφισβήτηση** και **υπονόμευση** του
Βυζαντίου,
από τους βαρβάρους (+ Πάπες)
(είτε με πολεμικά είτε με ειρηνικά μέσα)

2) **800** : στέψη του Καρλομάγνου
από τον Πάπα
ως «**Αυτοκράτορα των Ρωμαίων**»

(σφετερισμός του τίτλου των
Ανατολικών Ρωμαίων)

Εμμογή των Φράγκων για την καταγωγή τους
από τους **Τρώες**
(→ αντίπαλοι του Ελληνισμού)

Έντονη προσπάθεια των Φράγκων να αποκόψουν
τη **Δυτική** Χριστιανοσύνη
από την **Ανατολική**

Ονομάζουν τους Ανατολικούς «**Γραικούς**»
και τους εαυτούς τους (Δυτικούς) «**Ρωμαίους**»

(Δυτικά κείμενα:
«**Contra errores Graecorum**»)

3) **867** : πρώτο **Σχίσμα**

Ανατολικής – Δυτικής Εκκλησίας

4) **1054** : οριστικό **Σχίσμα**

5) **1071**: ήττα των Βυζαντινών στο Μπάρι από τους Νορμανδούς

6) **1082**: παραχώρηση εμπορικών προνομίων στους Βενετούς από το Βυζάντιο

7) **1204**: άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους

8) **1274**: πρώτη «ένωση» των Εκκλησιών
(Σύνοδος της Λυών)

9) **1438**: δεύτερη «ένωση» των Εκκλησιών
(Σύνοδος της Φερράρας – Φλωρεντίας)

**Αυτή η μεσαιωνική απέχθεια της Δύσης
για το Βυζάντιο
μεταβιβάστηκε στην Αναγέννηση
και στον Διαφωτισμό**

(Πετράρχης)

(Βολτέρος)

- ▶ *«Εκείνοι, οι Τούρκοι, είναι εχθροί.
Αυτοί εδώ όμως, οι Έλληνες, είναι σχισματικοί
και χειρότεροι από τους εχθρούς.
Κι έτσι είναι προτιμότερο να κατέχουν τα Ιεροσόλυμα
οι Τούρκοι παρά να τα πάρουν οι Έλληνες...»*
- ▶ *«Υπάρχει ωστόσο και μία άλλη Ιστορία ακόμα πιο
γελοία. Είναι η Ιστορία του Βυζαντίου.
Μία εντελώς ανάξια συλλογή πομπωδών ρητορειών
και θαυμάτων και τίποτε άλλο.
Είναι το όνειδος του ανθρώπινου πνεύματος,
όπως ακριβώς ήταν το όνειδος της γης η Βυζαντινή Αυτοκρατορία»*

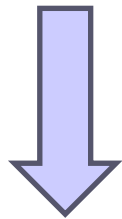
▶ «Η γενική εικόνα της βυζαντινής ιστορίας παρουσιάζει... μια αποκρουστική εικόνα ηλιθιότητας: άθλια, αφόρητα και ανόσια πάθη πνίγουν κάθε τι το ευγενικό σε στοχασμούς, πράξεις και ανθρώπους...»

(Hegel)

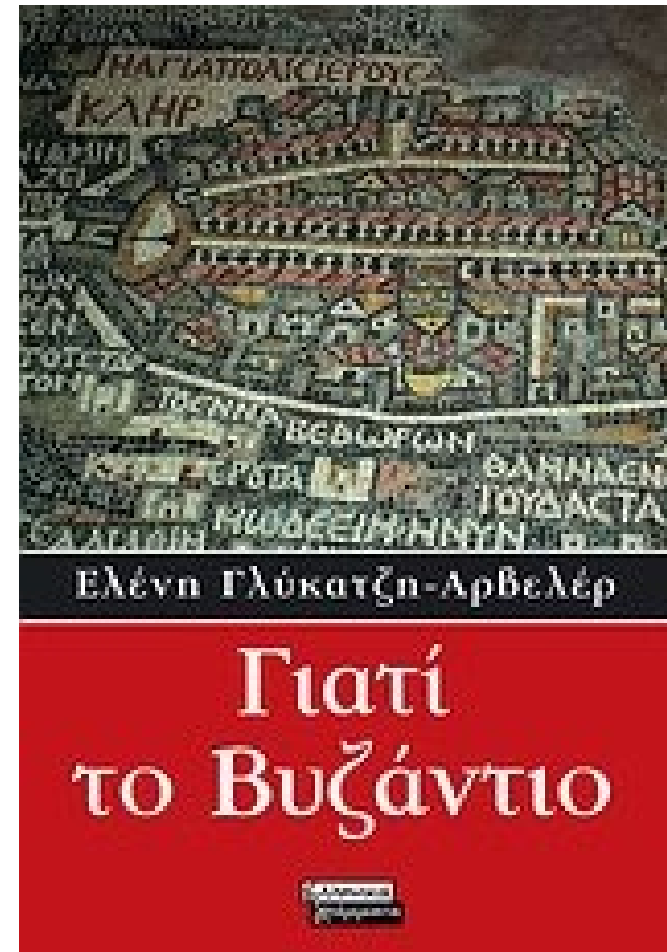
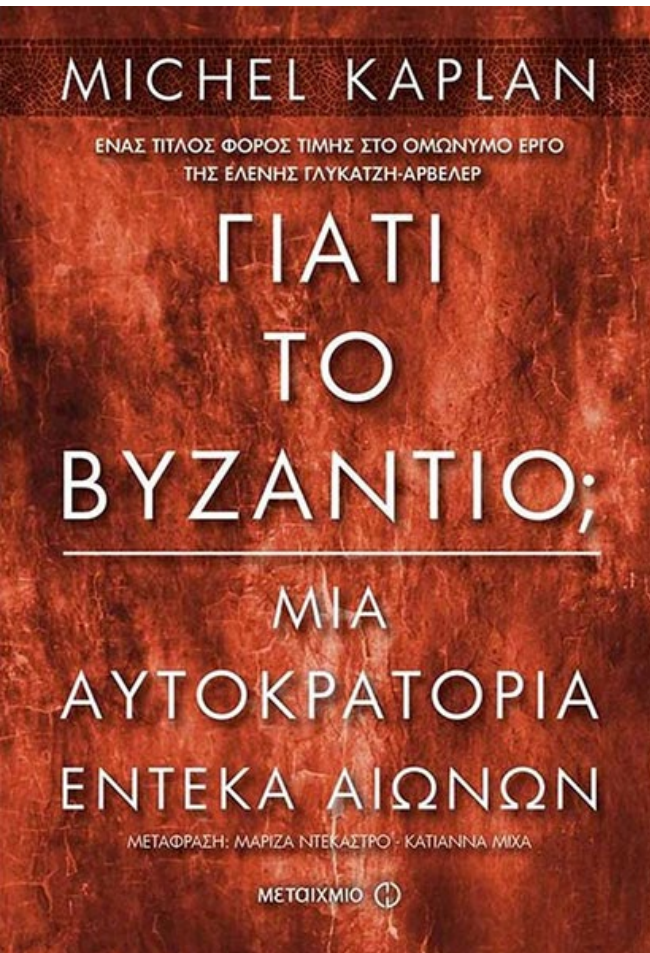
▶ «Ιστορία της παρακμής και της πτώσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας»

E. Gibbon (1776 – 1788)

{{≠ Πόσο ευεξήγητη όμως είναι μια παρακμή που κρατά ...11 αιώνες;}}

Οι αμφισβητήσεις της απαξίωσης του Βυζαντίου...

▶ Ο όρος «**Βυζάντιο**» είναι νεολογισμός.

Εισήχθη στην ιστοριογραφία

από τον Γερμανό ιστορικό **J. Wolf** (1557)

και καθιερώθηκε

από τον Γάλλο ιστορικό **Du Cange** (17ος αιώνας)

▶ Μέχρι τότε ονομαζόταν:

«**Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία**»

ή «**Αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης**»

ή «**Ρωμανία**»...

▶ «Μπιλάντ αλ Ρουμ» = «**η χώρα των Ρωμαίων**»

▶ «Ρούμελη» = Rum-ili = **η χώρα των Ρωμιών**
(Ρωμανία ≠ Ρουμανία)

«Οι άνθρωποι που ζούσαν στη "Βυζαντινή Αυτοκρατορία"
ποτέ δεν ήξεραν ούτε και χρησιμοποίησαν τη λέξη
"Βυζαντινός".

Αυτοί ήξεραν για τον εαυτό τους ότι είναι **Ρωμαίοι**,
τίποτα παραπάνω και απολύτως τίποτα λιγότερο»

Clifton R. Fox

● «Στην προοπτική της ενωμένης Ευρώπης, η δυτική ιστοριογραφία και η δυτική κοινή γνώμη οφείλουν:

- 1) να αναγνωρίσουν στην Ελλάδα το βυζαντινό παρελθόν της,
- 2) να επανεντάξουν το Βυζάντιο στην γενική ιστορία,
- 3) οφείλουμε να παραχωρήσουμε στο Βυζάντιο τη δική του θέση.

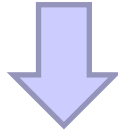
**Βυζάντιο = πρωτότυπος κρίκος
δημιουργίας και εκπολιτισμού
του ελληνισμού
και της ευρωπαϊκής ιστορίας»**

Jacques Le Goff,
διευθυντής σπουδών στην
Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales

Η ιστορία των ονομάτων:

Ρωμαίος – Ρωμιός – Γραικός – Έλληνας

- Ρωμαίος = ο κάτοικος της παλιάς Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας αλλά και της **Ρωμανίας** (= Βυζαντίου)

- Ρωμιός = γλωσσική παραφθορά του **Ρωμαίος**,
→ ο Ορθόδοξος κάτοικος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

- Γραικός = αρχαίο συνώνυμο του **Έλληνα**,

χρησιμοποιήθηκε κυρίως στο Μεσαίωνα από τους Φράγκους για να ονομάσουν τους Ρωμαίους/Ρωμιούς της Ρωμανίας (=Βυζαντίου) – [υποτιμητικά],

αλλά και από τους Έλληνες της Διασποράς (π.χ. Κοραΐς)

- **Έλληνας** = αρχαιοελληνική ονομασία,
στη Ρωμανία (= Βυζάντιο)
χρησιμοποιείται συνήθως
(αλλά όχι πάντα)
για τους αρχαιολάτρες,

στην Τουρκοκρατία
ήταν συνώνυμο του **Ρωμιός**

- Σύγχρονη προσπάθεια να αλλάξουν τα
ονόματα **Greeks-Greece** σε **Hellenes-Hellas**,
αλλά χωρίς αποτέλεσμα...

**«Ιστορία δεν είναι απλώς
ό, τι συνέβη.**

**Είναι βεβαίως ό,τι συνέβη,
στο πλαίσιο όμως αυτών
που θα μπορούσαν
να είχαν συμβεί...» (;)**

- Η Ιστορία δεν είναι μονόδρομος,
αλλά το *βασιλείο της ελευθερίας...!*

- Αυτή η προσέγγιση καθιστά την ιστορία **δυναμική**,
δείχνοντας ότι το παρόν **δεν ήταν προδιαγεγραμμένο**,
αλλά αποτέλεσμα **επιλογών...**